

Andrej Ivanuša

ČEVLJARČEK REŠI MARIBOR PRED TURKI

Zgodaj jeseni leta 1532 se je po Mariboru razširila strašna vest o Turkih, ki niso mogli zavzeti Dunaja. Silna turška vojska je bila poražena in se je razjarjena, ker ji napad na tako bogato mesto ni uspel, vračala na Jutrovo. Govorilo se je, da bo zdaj prišla nad Maribor. Ljudje so v strahu molili in v mesto so se pričele zgrinjati družine iz bližnje in daljne okolice z vsem svojim ubornim imetjem na vozovih, cizah in v culah.

Ko so se pred mestom pojavile prve turške čete, je mestna straža trdno zapahnila mestna vrata in dvignila mostovž na mostu čez Dravo. Mračilo se je že, ko so meščani z grozo opazovali prihod vedno novih in novih čet na polja pred mestom. V daljavi so na Dravskem polju zagledali prve požare, ki so jih Turki zanetili po vaseh. Vojaki so pričeli postavljati šotore. Ko se je popolnoma zmračilo, je bilo mesto s treh strani obkoljeno z velikansko sovražno vojsko. Le na severni strani, proti Kalvariji in Piramidi ni bilo šotorišča. Tam so se potikali le osamljeni izvidniki ali kakšna manjša skupina vojakov.

Med turški šotori so plapolali taborni ognji in na šotore so se zarisovale sence divjih mož. Konji, privezani skupaj v priročno narejenih oborih, so rezgetali in čakali na večerni obrok. Seno so jim trosili zamazani in raztrgani ujetniki, ki so jih Turki zajeli med pohodom od Dunaja do Maribora. Na južni strani mesta, na oni strani Drave, nekje na polovici poti do Pohorja je stal veličasten šotor in v njem je bival sam Sulejman II, sultan cele Turčije in še mnogih odvisnih ozemelj. Zato je bil turški bes toliko močnejši in vojska še strašnejša, ker Dunaj ni padel in si sultan ni mogel nagrabititi toliko bogastva, kot je bil računal.

Mesto je bilo na nogah in nihče ni spal, saj je bil strah močnejši od spanca. Poveljnik mestne straže je bil kar sam mestni sodnik Krištof plemeniti Wildenrainer. Nervozno si je grizel nohte in se skrival v sencah obzidja. Ves čas je merkal na Turke in razmišljal, kako se jih naj mesto ubrani. Obzidje je bilo trdno in dobro grajeno, a sovražna vojska je le bila preštevilna. Ko je mislil, da se mu bo od hudega zmešalo, je k njemu ves zmeden pristopil njegov pomočnik Bonifacij.

»Vaša gnada, zdaj pa imamo res težavo!« je rekel.

»Saj vem,« je zavzdihnil mestni sodnik in še vedno kukal proti ognjem na polju pred mestom. »Težava je tista silna turška vojska pred mestom, pa še sam pesjanski sultan povrhu!« Bonifacij ga je presenečeno pogledal:

»Saj nisem misli tega. Vaša gnada naj pogleda dol, na jarek pod obzidjem!«

»Jarek, kaj je narobe z njim? Poln je vode!« je nervozno vzkliknil Krištof.

»Pa saj vam pravim,« je rekel Bonifacij, »v jarku ni vode!«

»Ni vode?« je odsotno za njim ponovil mestni sodnik. Pozabil je na turške sulicarje in lokostrelce in se nagnil čez rob. Z grozo je ugotovil, da ima Bonifacij prav. Jarek je bil suh kot poper. Zasuknilo ga je in ves omotičen se je naslonil na zid. Na čelu so mu stopile potne srage in pričel je jecljati:

»Hi-hi-hitro! Zzz-beri brambovce na trgu pred Magistratom. Nekaj moramo narediti. Brez vode v jarku bodo Turki jutri zjutraj kot bi mignil čez obzidje.«

Ko je čez nekaj časa mestni sodnik prišel na Glavni trg, so že vsi vedeli, da je mesto skoraj brez zaščite. V jarku ni vode, le obzidje in njihova vojaška spretnost lahko ubranita mesto. Med brambovce so bili pomešani skoraj vsi meščani in trg se je vedno bolj polnil. Vojaški poveljniki so pretresali možnosti, kako obraniti mesto. Vse se je že loteval težek, črn obup, ko se je med njimi do mestnega sodnika pririnil čevljarški vajenec Jožek. Sodnik ga je jezno ošinil s pogledom, saj je bil prav sredi največje razprave. A ker ga je poznal, saj je nosil čevlje, ki jih je izdeloval mojster Frančišek pri katerem je bil Jožek za vajenca, ga ni napodil. V drugi priliki bi se silno razhudil, zdaj pa je imel druge skrbi.

Ko so možje za trenutek utihnili, se je oglasil čevljarček:

»V jarek moramo spustiti vodo. Pojdem in pri ribniku odprem zapornico!«

»Kaj se hršiš, mali?« je rekel eden od brambovcev.

»Ha! Mimo turških mustač boš kar odkorakal in odprl zapornico. Misliš, da ti bodo pustili. Pohrustaj te za malico!« je rekel drugi.

»Na kol te nataknejo!« je zagrozil tretji.

A čevljarček se ni pustil:

»Naredil se bom za Turka, še opazili me ne bodo!« A mestni sodnik Krištof se je zamislil. Rekel je:

»Vredno bi bilo poskusiti. Vendar vedi, da ti Turki ne bodo milostni, če te zajamejo. Če te ne ubijejo, te odpeljejo do Istambula in naredijo za janičarja! Nikoli več se ne vrneš!«

Čevljarček se je zahihital:

»Ne bodo me dobili. Tako hitro že ne. Res! Pojdem in odprem zapornico!«

Mestni sodnik je rekel:

»Prav! Naredi se za Turka in bodi ob svitu pod Utrdbenim stolpom.«

Jožek se je prerinil med ljudmi na trgu in stekel v Čevljarško ulico, kjer je delal pri mojstru Frančišku. Pod stopnicami je bila njegova sobica in tam je imel tudi vse svoje stvari. S slamnjače je potegnili sivo, luknjasto rjuho. En, dva, tri in razparal jo je na dolge trakove. Potem jih je zvil v nekaj, kar je bilo komaj podobno turbanu. Ker sami niso hoteli ostati zvit, je hitro poiskal čevljarško dreto in šivanko in jih na več mestih zašil skupaj. V kotu so ležale stare mojstrove hlače. Oblekel si jih je in si jih podvezal tako, da so bile podobne turškim hlamudračam.

Ropotanje po delavnici je zbudilo pozornost Frančiškove žene Marije. Ta je nekaj brkljala v kuhinji. Saj ni imela kakšnega posebnega opravila, a tako je preganjala strah pred Turki. Pojavila se je na vratih.

»Kaj pa delaš, Jožek?«

»Za Turka se napravljam!« je veselo rekel vajenec.

»Ježešmarija,« je vzkliknila. Potem je opazila moževe stare hlače na vajencu.

»Ja, kaj si pa oblekel mojstrove hlače? Takoj jih sleci!«

Jožek se je zasmejal:

»To so zdaj turške hlamudračke.«

»Ja, kaj se pa greš. Se ti je čisto zmešalo!«

»Ne, napravljam se za Turka in grem do ribnika, da odprem vodo.«

»Kakšnega Turka? Nehaj govoriti neumnosti,« je rekla gospodinja.

»Sam mestni sodnik mi je naložil, da naj grem odpret zapornico, ker je mestni jarek brez vode,« je pojasnil čevljarček.

»Kaj pa govoriš!« je rekla. »Kaj pa imaš ti z našim mestnim sodnikom?«

V tistem trenutku je vstopil mojster Frančišek in slišal vprašanje svoje žene.

»Pusti ga, Marija. Res mu je plemeniti Wildenrainer naročil, da se napravi v Turka in gre odpret zapornice. Bil sem na trgu, ko sem to slišal.« Ženi je moževo pojasnilo zaprlo sapo.

Jožek je izkoristil trenutek tišine:

»Mojstrica Marija, bi mi posodili vašo pisano ruto, tisto s franžami?«

»Za kaj pa potrebuješ mojo ruto?« je zmedeno vprašala.

»Naredil bom turški pas iz nje, pa lajbič vaše hčere tudi potrebujem.«

»Lajbič? Kaj ti pa bo?«

Vmešal se je čevljar in rekel:

»Kar daj mu! Že ve čemu mu bo služil!«

Obrnila se je in rekla:

»Ampak pazi nanj, da ga ne raztrgaš!« Ko je odšla iz delavnice, je mojster vprašal:

»Res, za kaj potrebuješ lajbič?«

»Mojster, saj sami vidite kako šekasto so Turki oblečeni. Lajbič je tudi ves pisan in ko ga oblečem čez srajco, bom tudi sam pobarvan kot kakšen Turek.«

Ob svitu je bil čevljarček pri Utrdbenem stolpu. Brambovci so se režali kot pečeni mački, ko so ga zagledali našemljenega v Turka. Norčevali so se iz njega in Turkov, a čevljarček jih je tiho prenašal, saj ga je bilo strah, kako bo vse naredil. Še bi se šalili na njegov račun, ko je prihitel mestni sodnik Krištof in odločno rekel:

»Hitro! Turki se že pripravljajo za napad. Ko vzide sonce bodo zagotovo pod obzidjem. Če ti ne uspe do takrat odpreti zapornice, se nam nič dobrega ne piše. Odprite mu vratca!«

Odprli so mu majhna vratca ob vznožju stolpa in čevljarček se je izmuznil ven. Slišal je peti prve ptice. Spustil se je po brežini obrambnega jarka in stekel čez odprt prostor na drugo stran, kjer ga je skrilo obrežno grmovje. Razgledal se je in prisluhnil, če je kdo v bližini. Ničesar ni bilo slišati, razen ptic.

»Dokler pojejo, ni nevarnosti!« je pomislil in smuknil naprej. Ker tudi tu ni bilo nobene nevarnosti, se je zravnal in pričel hoditi s strumnim korakom po poti, ki je vodila do prvega od treh ribnikov pod Piramido. Potem si je začel predstavljati, da je Turek. Izza pasu je potegnjen namišljeno turško sabljo. Zamahoval je z njo po zraku in sekal nevidne sovražnike.

Kmalu je pozabil na nevarnost in hodil je po poti, kakor je to počel skoraj vsak dan.

Potem je zaslišal topotanje konjskih kopit. Zadnji trenutek se je skrila za grm, ko je mimo njega prijezdilo troje Turkov. A niso se ozirali ne levo in ne desno. Sploh ga niso opazili. Potem si je moral malo oddahniti. Zdaj je moral pohiteti, da odpre zapornico prej, preden vzide sonce. Hotel je nadaljevati pot, a je zaslišal glasno govorjenje. Iz druge smeri, od tam kjer je sam prej prišel, je prihajala majhna skupina turških vojakov. Spoznal je, da ne bo mogel kar tako enostavno naprej, pa še časa mu zmanjkuje. Zbral je ves svoj pogum in stopil izza grma, ko je zadnji vojak prišel mimo.

Korakal je za skupino. Pogledoval je proti njim izpod čela in jih skušal posnemati. Že čez nekaj trenutkov je ujel njihovo gugajočo hojo. Malce se je sključil in obrnil obraz stran. Dobro mu je šlo. Potem se je zadnji v skupini obrnil proti njemu in ga nekaj vprašal. Čevljarček je pokimal. Oni je govoril in čevljarček je vsake toliko časa pokimal ali odkimal. Vojak je bil z njegovim kimanjem zadovoljen in je nadaljeval s svojim samogovorom.

Ko se je pot razcepila, je skupina nadaljevala v desno, čevljarček pa v levo. Pri tem je dobrohotno pokimal svojemu sogovorniku. Turek mu je rekel:

»Salam alejkum!« Čevljarček je kot odmev ponovil:

»Salamkum, salamkum!«

Ko so se skrili za drevjem si je globoko oddahnil. Srce je imel že skoraj v hlačah. A vse se je dobro končalo. Bil je zadovoljen, da se je tako dobro našemil v Turka, da ti niso nič posumili glede njegove obleke. Zdaj do zapornic ni bilo več daleč. Še en ovinek in zagledal je ribnik.

»Zdaj ali nikoli!« si je rekel in odmisli vse. Sploh ni razmišljal, če ga kdo izmed Turkov opazi. Stekel je do zapornice in se naslonil na vzvod. A to ni bilo enostavno. Zapornica je bila velika in je vzvod komaj dosegel. Cepetal je in poskakoval, vlekel je lesen drog na vse kriplje. Zdela se mu je cela večnost, da se je zapornica premaknila za centimeter ali dva. Voda je pričela počasi teči pod zapornico.

Malo je sprostil roke in se oddihoval. Videl je, da na vzhodu postaja vse bolj svetlo in vedel je, da bo sonce vsak čas vzšlo. To mu je dalo novih moči. Zagnal

se je in se uprl z nogami ob steber zapornice. Na vzvod se je obesil z vso svojo težo. Ker je voda že počasi tekla pod zapornico, mu je pomagala pri dvigovanju. Nenadoma je vzvod popustil in zapornica se je naglo dvignila. Voda je v divjem diru zdrvela skozi kanal. Telebnil je na tla in se malo potolkel. Tudi lajbič se je raztrgal in zamazal. Ko se je pobral, se je med veselje, da je odprl zapornico, mešala tudi skrb, kaj bo rekla mojstrova žena, ker je lajbič raztrgal.

Ob jutranjem svitu so turški poveljniki dvignili čete za napad na Maribor. Izvidniki so prišli z veselo novico, da je mesto slabo branjeno, saj v jarku nimajo vode! Kolikor so mogli videti, mesto tudi nima veliko vojske. Sultan je odobril napad na mesto. Dal si je prinesiti stol na visokem podstavku. Udobno se je namestil in opazoval, kako bo napad potekal. Poveljnik Sagadin in pribočnik Predigaga sta bila zadolžena za izvedbo napada.

Pred sončnim vzhodom je 25.000 vojakov napadlo Maribor. To je bila četrtnina vojske s katero je sultan Sulejman II napadel Dunaj. Menil je, da je to več kot dovolj vojske, da zavzame in poruši majhno srednjeveško mesto, ki nima več kot 1000 prebivalcev. Med kričanjem so turški vojaki hitro stekli proti obzidju. S seboj so nosili lestve za naskok na obzidje. Nad njihovimi glavami so lokostrelci pošiljali na tisoče puščic čez obzidje.

Ko je največja toča puščic prenehala, so iz mesta streljali nazaj. A puščic je bilo le nekaj deset, saj več lokostrelcev mesto ni premoglo. Ko so prvi turški pešaki z lestvami stekli v suh vodni jarek, jih je zasula ploha kopij. Sledila sta vrela voda in katran. A vse to ni kaj dosti pomagalo proti velikanski množici napadalcev. Lestve so se pričele dvigovati v loku, naslonile so se na obzidje in prvi turški osvajalci so že plezali po lestvinah. Za njimi so se v jarek nagnetli še ostali. Lokostrelci so streljali navzgor in preprečevali branilcem, da bi metali kopja in kamenje ali polivali vrelo vodo in katran.

V tistem trenutku je kričanje napadalcev preglasil silen hrum deroče vode. Napadalci so za trenutek zastali in presenečeno opazovali, kako med bobnenjem prihaja poplavni val. Voda je drla in odnašala lestve. Turški vojaki so bili skoraj vsi v jarku in voda jih je zalila. Večina med njimi ni znala plavati in so utonili. Voda se je kmalu umirila in s seboj odnašala na stotine utopljenec.

Sultan se je na svojem vzvišenem prestolu dvignil. Opazoval je, kako voda odnaša velik del njegove vojske in vedel je, da se je napad izjalovil. Obraz se mu je zamračil. Segel je za pas in izza njega potegnil usnjeni bič. Zamahnil je proti svojemu poveljniku. Sagadinu se je konica biča zarezala v lice in mu naredila dolgo in ozko rano iz katere se je takoj pocedila kri.

»Zgini mi izpred oči!« je zasikal veliki sultan. Potem je besno zamahoval okoli z bičem. Marsikdo se mu ni mogel izogniti. Ko se je njegova jeza ohladila, je sklenil, da je izgubil preveč vojske in da mesta ne bo več napadel. A zato se je tem bolj kruto znesel nad vasmi na Dravskem polju. Požgal je vsa polja, porušil

vse vasi, ki so bile na njegovi poti in v sužnost odpeljal vse, ki se mu niso mogli dovolj hitro umakniti.

V mestu je zavladovalo veliko slavlje. Vsi so bili na ulicah in vino je teklo v potokih. Sicer so jim lica mračile novice z Dravskega polja, kjer so Turki vse požgali. Čevljarček je med rajanjem prišel domov čisto po tiho, saj ga je zelo skrbelo, kaj bo rekla mojstrova žena Marija, ker je prinesel nazaj strgan in zamazan lajbič. A ta je samo zamahnila z roko in ga vrgla v peč. Čevljarček je veselo stekel na trg sredi mesta in poiskal sosedovo Anico, ki mu je tako prirasla k srcu.

< ◇ ◇ ◇ >